

Pravna stranka (Starčević) se zлага zvečinoma z navedenim. Toda ona obsoja vse kot nepostavno, kar se je godilo od l. 1790 naprej ter zahteva neodvisnost Hrvatske na podlagi pragmatične sankcije, sklenene s cesarjem Karlom VI. očetom Marije Terezije: zveze z Vogersko ne priznava, avstrijski cesar je kralj hrvatski, kronan s krono kralja Zvonimira, in hrvatski sabor voli sam zastopnike v delegaciji, kder se naj sklepa o vzajemnem vojaštvu in diplomaciji. Ob enem tirjajo pravaši združenje vseh hrvatskih pokrajin!

To so glavne točke izražene v adresah treh političnih strank hrvatskih.

Desterniški.

Govor slovenskega poslanca č. g. Einspielerja v deželnem zboru Koroškem.

II. 3. Jaz in moji somišljeniki želimo in tirjamo, naj se slovenskemu jeziku odloči v slovenskih šolah tista pravica, ki jo ima po državnih postavah.

Po § 6. državne šolske postave od 14. maja 1869 odločuje o učnem jeziku in o učenju drugega deželnega jezika deželni šolski svet po zaslišanju tistih, ki šolo vzdržujejo, pa le v postavnih mejah. V tem smislu je dež. šolski svet občine zaslišal l. 1869, in ko so mu odgovorile, je osnoval za slovenske občine na Koroškem troje vrste šol, in sicer:

- a) šole z nemškim učnim jezikom;
- b) take šole, da se podučuje prve mesce po slovensko; z nemščino pa se začne že v letu, in nemščina postane učni jezik takoj, kedar jo otroci dovoljno razumejo;
- c) take šole, v katerih je prvotni poduk slovenski vendar se z nemščino začne že v drugem letu.

Jaz in moji somišljeniki smo te misli, da je sl. dež. šolski svet, ko je osnoval te tri vrste šol, prekoračil tiste postavne meje, ki mu kažejo, kako daleč sme in kako daleč ne sme iti.

Člen 19. državnih osnovnih postav od 21. decembra 1867 pravi, da ima vsak narod neovrgljivo pravico, da se mu ohranja in goji narodnost in jezik (Wahrung und Pflege der Nationalität und Sprache).

Da se pa v šolah naših slovenskih občin ne „hrani in ne goji slovenska narodnost in slovenski jezik“, to je jasno. V šolah I. vrste, kjer je poduk čisto nemšk., kdo bi tam trdil, da se slovenščina ohranja, ker o njej še sluha in duha ni. Pa tudi v šolah II. in III. vrste se slovenska narodnost in slovenski jezik tako malo gojita, da so tudi te šole v protislovju s čl. 19. drž. osn. postav. To se vendar ne pravi, slovenščino ohranjati in gojiti, ako se slovenskim šolarjem na nekterih straneh slovensko-nemškega abecednika pokažejo slovenske črke,

in se učijo nekoliko črkovati ali puštaboriti. To bi bila prava ironija na državni zakon. Tega postavodajavec gotovo ni imel v svojih mislih.

Člen 19 pa pravi še dalje: „Nobeden se ne more siliti, da bi se učil drugega deželnega jezika.“ Tudi Slovenci hočejo, naj bi se njih otroci naučili nemško, pa to se mora zgoditi tako, kakor ljudstvo želi, tako namreč, da se pri tem ne zanemari materni jezik toliko menj pa, da bi se materni jezik potisnil čisto na stran. Da ljudstvo ni zadovoljno s tem, da se slovenščina tako odriva, to pričajo mnoge ustmene in pismene tožbe, to pričajo mnoge pritožbe, ki jih imajo v rokah šolske oblasti same.

Da se pa slovenski otroci proti volji mnogih občin in starišev silijo, hoditi v nemške šole in učiti se nemščine, to se nikakor ne vjema s členom 19. drž. osn. postav.

Nadalje pravi § 1. državne šolske postave od 14. maja 1868 in nove šolske postave od 2. maja 1883: „Ljudska šola ima namen, otroke izgojevati versko in нравno, izbujati in razvijati njih duševne moči, priskrbeti jim vednosti in ročnosti, ki so jim potrebne za življenje in daljše izobraževanje, in tako narediti iz njih čvrste, poštene ljudi in koristne ude človeške družbe.“ Da se pa vse to ne more doseči, ako se otroci podučujejo v jeziku, kterega ne razumejo, je pač jasno. Zato se naše šole tudi s tem paragrafom šolske postave ne vjemajo.

Slednjič pravi § 51 učnega reda od 20. avgusta 1870: „Da se mora vsak otrok iz maternega jezika naučiti toliko, da prav zastopi kar se mu pové v maternem jeziku, da zna lepó in razločno brati in pripovedovati, kaj je bral, da zna svoje misli pravilno in točno povedati, pa tudi zapisati itd.“ Da pa še najboljši slovenski otroci pri sedajnjih šolah tega ne znajo, to nam pričajo mnogi stariši, ki pravijo, da znajo otroci pač nemški brati in pisati pa ne zastopijo, kar berejo; slovensko pa da ne znajo ne pisati ne brati. Tudi profesorji srednjih šol nam to spričujejo, ki pravijo, da morajo slovenske učence še le brati učiti v gimnaziji in realki! Da je res tako, priča nam tudi pritožba 97 slovensko-koroških katehetov, ki se je na visoko vlado odposlala l. 1879 še za časa blazega ranj. knezoškofa dr. Valentina Wiery-a. Čeravno so jo mil. gosp. knezoškof gorko podprli, vendar je bila prošnja žalibog zastoj. Povdarjalo pa se je v tej prošnji, da se otroci ne morejo dobro učiti krščanskega nauka, ker po slovensko ne znajo brati. Te tožbe katehetov se še zdaj ponavljajo od leta do leta. Pa tudi od drugih strani, od občinskih zastopov in krajskih šolskih svetov slovenskih, dohaja vedno več pritožb in prošenj zoper sedajne šole po slovenskem Koroškem.

Sedajna šolska osnova na slovenskem Koroškem nasprotuje tedaj členu 19. drž. osn. po-

stav; § 1. državne šolske postave in § 51 učnega reda od 20. avg. 1870.

Ravno teh misli je tudi najviše državno sodišče na Dunaji. Nekaj slovanskih občin v dolnji Avstriji se je pritožilo, da se jim od šolskih oblastnij usiljuje nemški učni jezik. Na to jim je prav dalo in spoznalo najviše sodišče z odlokom od 25. aprila 1877, da državnih osnovnih postav (§ 19), državne postave (§ 1) in učnega reda (§ 51) ne morejo ovreči nobeni oportunistki pomisleki in razlogi (to se pravi, da se postava ne more ozirati na to, če se reče, kako dobro in koristno je znati nemško⁴⁾) pa tudi ne deželne šolske oblasti. Najviše sodišče je toraj zavrlo vse, kar so ukazali ministerstvo, deželni in okrajni šolski svet.

Mi slovenski Korošci želimo in zahtevamo šole s slovenskim učnim jezikom; nemščina pa naj bo le učni predmet v viših razredih. To so moje misli zastran šol, in večji del slovenskega ljudstva na Koroškem je v tem mojih misli. Zdi se mi, da sem imel polno pravico in tudi sveto dolžnost, da sem Vam razodel te svoje misli. Predloga ne stavim nobenega, ker nemam upanja, da bi me visoka zbornica podpirala, še menj pa, da bi me uslišala.

To, gospoda moja, so bile in so še naše želje in naše zahteve, in bodo ostale, dokler se ne uresničijo lepe besede gospoda deželnega glavarja, „naj spoštuje vsak pravice družega, t. j. da morajo Slovenci spoštovati pravice Nemcev, pa tudi Nemci pravice Slovencev.“ Dokler pa ta srečni, zaželjeni čas še ni prišel, bomo ponavljali naše pritožbe spet in spet, naj bi se nam tudi po krivici 1000krat očitalo, da delamo zdražbo in kalimo mir. Tisti ne kali miru, kdor brani svoje postavne pravice po postavnem potu, ampak tisti ga kali, ki ga pri tem moti in ovira. Lepe besede o miru in slogi ostanejo tako dolgo prazne in votle, dokler se pravica ne postavi v veljavo. Dajte nam, kar nam gre, zadovoljite nas, pomirite nas, potem pride pravi mir.

Gospodarske stvari.

Navod k umetni riboreji.

II. Ko so ikre na navedeni način oplodene, priredé se valilni koriti, njih dno se posuje $\frac{1}{2}$ palca visoko s čisto izmitim prodnim peskom, in potem se vložé v valilni hramiček tako globoko, da za $\frac{1}{4}$ visoko iz vode stojé. Na to se strese kacic 6 žlic iker previdno v korito, in sicer tako, da ne ležijo ena nad drugo, na kar se pokrijejo s pokrovom.

Gojitev oplodenih iker. Vsak dan je treba paziti: 1. Da so luknjice pri koritih odprte, da je voda vedno čista, in da prosto skozi teče;

2. s kleščami (pinceto) se odstrani nemudoma vsako bolno jajce, katero se spozna po kredobeli barvi; isto tako se mora odstraniti vsakatera tuja živalica in ona sivobela kosmina, katera se drži okrog bolnih iker; 3. ikre je treba varovati pred njim sovražnimi živalicami, iste so: a) povodna miš, b) pastaričica (tica), c) povodni kos, d) vodna kura (liska), kakor tudi e) pred radovednim človekom. 4. Skrbeti se mora, da so korita varna pred naglim nalivom in pred prenizko višino vode.

Gojitev mladih ribic. Postrvi proderó navadno v 7 tednih jajčkino lupino, in potrebujejo posebnega varstva. Dokler ne izgubé ribice popčnih mehurčkov, hranijo se še v koritcih, in paziti je, da je vedno prost dotok čiste vode. — Še boljše se ohrani zaplod v lesenem hramčku, v katerem ste za dotok in odtok dne mreži iz medenega drata (čvežna), in v katerem je dno posipano s čisto izmitim prodecom.

Piče ne potrebujejo mladiči, dokler ne izgubé popčnega mehurčka. Paziti se pa mora na njih sovražnike, ki so: 1. Mrčesna ličinka, to je, črviček, kateri v svoji, iz malih kamničkov ali lesenih koščkov izdelani hišici v dnu vode okoli lazi, in mlade ribice pokončuje in ané. Ta mrčes se odstrani s pinceto (kleščami); 2. nek večji, popolnem izrastli povodni mrčes; 3. vse uže prej omenjene živali pred vsem pa še treba odstraniti postrvam jako nevarnega povodnega kosa; 4. nikakor se ne sme puščati blizu ribice družega plemena, ker pojedó mlade ribice; 5. hram, v katerem so mlade ribice, se postavi tako, da je višina vode v njem vedno enaka.

Izpuščenje rib v proste vode. Ko so mlade ribice povžile redilno snov popčnega mehurčka, se smejo izpustiti v prosto vodo. Izbrati se pa morajo plitvi kraji, v katere ne pridejo velike ribe, in še v taci mestih je treba vlagati kamenje, dile in drevje, pod katerimi se skrije mladi zarod pred nevarnim sovražnikom. Kdor pa hoče mladino še dalje pod svojim nadzorstvom gojiti, bodi-si v valilnici ali v odprtem ribniku, ta naj skrbi, da dobijo ribice 8- do 12krat na dan hrano. Za pičo služijo nastrgana jetra, možgane, drobno sekljane gliste (črviči) in odpadki mesa iz kuhinje.

Varovati je ribice pred tatovi, vidrami in vsemi uže prej navedenimi sovražniki ter se mora vedno paziti, da je dotok in odtok vode v redu.

Novice.

Sejmi. 11. novembra Ormož, Spodnje Hoče, Lipnica, Mahenberg, sv. Martin pri Slov. Gradci, sv. Martin na Paki, Oplotnica, Radinje v rogačkem okraji, Sromle, Laško, 13. nov. Gradec, 15. nov. Vransko, Poličane, Središče, Radgona.